

Pavel Valtr a kolektiv

ŠUMAVA

A JEJÍ PERSPEKTIVY

ANEB ŠUMAVA PRO JEJÍ MILOVNÍKY

I.

Obsah

	str.:
Úvod	3
1. Vznik a vývoj středoevropského pohoří Šumava a její přírody	6
1.1. Geologické budování Šumavy	6
1.2. Geomorfologické formování Šumavy	7
1.3. Přírodní podmínky Šumavy	9
1.4. Přírodní společenstva Šumavy	9
2. Vývoj osidlování hraničního pohoří Šumavy	13
2.1. Postup osidlování	13
2.2. Vývoj krajiny, lesní a zemědělské obhospodařování	23
2.3. Exploatace přírodních zdrojů	28
2.4. Osídlení - lidová architektura, komunikace, turistika, vojenská území	32
3. Ochrana přírodních a kulturních hodnot Šumavy	42
3.1. Vývoj ochrany Šumavy	43
3.2. Přírodní fenomény	46
3.3. Krajinné fenomény	56
3.4. Kulturní fenomény	59
3.5. Výchova obyvatel a turistů pobytem na Šumavě	61
4. Ideologická vize bezzásahové divočiny versus racionální ekosystémová ochrana hodnot Šumavy	66
4.1. Ideologie hlubinné ekologie, puristický naturismus, ekologismus	67
4.2. Problematika divočiny	71
4.3. Problematika spontánní přírodní sukcese	78
4.4. Komplexní ekosystémový přístup	80
4.5. Legislativní ochrana lesa a hodnot Šumavy	82
4.6. Varianty vývoje Šumavy	85
5. Specifický význam Šumavy v Evropě	88
6. Praktický management Šumavy	94
6.1. Biodiverzita a její udržení	96
6.2. Lesní porosty a péče o ně	103
6.3. Bezlesí a péče o jeho citlivé využití a udržení	116
6.4. Vodní režim Šumavy	125
6.5. Krajina, sídelní lokality a péče o objekty a plochy osídlení - krajinný ráz, urbanismus a architektura	134
6.6. Obce, obyvatelé a návštěvníci, rekreace a cestovní ruch	138
6.7. Ohrožení a nebezpečí vývoje Šumavy	153
6.8. Využití zkušeností	159
6.9. Udržitelný vývoj Šumavy	169
7. Přehled obcí regionu Šumavy a jejich ochrany	187
8. Závěr	190
9. Doslov (epilog)	204
Výběr literatury	209
Fotodokumentace	218

Téma Šumava je srdeční záležitostí velké části obyvatel ČR. Proto vznikla encyklopedická publikace za účasti celé řady odborníků a místních představitelů, kterým patří úvodní poděkování. Jsou to radní Plzeňského kraje a býv. senátor Ing. Petr Smutný, vedoucí oddělení územního plánování Plzeňského kraje RNDr. Václav Treml, předseda mikroregionu Šumava západ Ing. Antonín Schubert, předsedkyně mikroregionu Šumava Boubínsko Ing. Zdeňka Lelková, předseda Svazu šumavských obcí Jiří Hůlka, předseda Občanského sdružení Šumava 21 pro záchranu lesů Šumavy Ing. Jiří Štich, předseda Občanského sdružení Zachraňme Šumavu a býv. hejtman Jihočeského kraje RNDr. Jan Zahradník, prof. Ing. Jan Jeník, CSc. Dr.h.c., prof. Ing. Radomír Mrkva, CSc., prof. RNDr. Stanislav Vacek, Dr.Sc., Prof. Ing. Ilja Vyskot, CSc., Doc. Ing. Alena Salašová, PhD., Doc. RNDr. Jiří Ježek, PhD., emeritní předseda Národního lesnického komitétu a čestný člen ČAZV Ing. Vladimír Krečmer, CSc., býv. vedoucí urbanistické koncepce ČR Ing. arch. Milan Körner, CSc., býv. náměstek ministra životního prostředí Ing. arch. Martin Říha, lesnický expert Ing. Ivo Vicena, CSc., býv. pracovník ČIŽP Ing. Karel Simon, krajinný architekt Ing. Samuel Burián, ředitel Komunity pro duchovní rozvoj Petr Martan a dopravní expert Ing. Lubomír Zenkl.

Důvodem vzniku publikace je nutnost široké diskuse na témata:

- udržitelný vývoj environmentální, ale i ekonomický a sociální
 - lidé, turisté, ochrana a přístupnost hodnot Šumavy
 - nestabilita zcela převládajících druhotných „měkkých“ monokulturních smrkových porostů a možná náprava
 - asistenční ekosystémová obnova a ochrana vegetačních společenstev lesů a bezlesí, chráněných biotopů a chráněných druhů, versus ideologie bezzásahové divočiny v kulturních porostech
 - „opodstatněnost“ tvrdého prosazování bezzásahového tzv. „divokého srdce Evropy“
 - ideologický dogmatismus některých environmentálních „předáků“ či „ekologických“ iniciativ.
- Závažnost sledované široké problematiky narůstá nejen v regionální a národní, ale i kontinentální a globální úrovni, neboť dochází k výraznému propojení přírodního prostředí, společenství a ekonomiky.

Šumava je v současnosti chráněna složitou soustavou územních omezení pro obce, obyvatele a návštěvníky. Tato netransparentní, konzervativní a převážně restriktivní ochrana je navíc v konkrétních situacích často odvislá od blahověle či ambiciozních záměrů několika jedinců někdejší „vrchnostenské“ Správy či Ministerstva životního prostředí. Správa NP a CHKO Šumava, s výjimkou poslední, vedené PhDr. J. Stráským, převážně nespolupracovala s obcemi a obyvateli na jejím území, ale často byla v přímém střetu s jejich potřebami.

Publikace o budoucnosti Šumavy může být jedním z podkladů i pro Strategii udržitelného rozvoje ČR a připravovaný zákon o Šumavě. Dlouhodobě palčivá témata dalšího směřování největšího chráněného území České republiky zajímají jak místní obyvatele a návštěvníky, tak celou řadu odborníků z různých oblastí, tedy nejen přírodovědců a lesníků, ale i zemědělců, vodohospodářů, ekonomů i politiky. Záměrem je pomoci optimalizovat ochranu a zachování stávajících hodnot Šumavy i pro budoucí generace, vycházející z „tvrdých“ dat a světových zkušeností (geobiologických, demografických a ekonomických) a erudovaného poznání širších interakcí, zpětných vazeb a globálních souvislostí ČR, Evropy a naší „křehké“ Země. Při nevyváženém řešení jsou realizovány hrozby jak environmentální, tak ekonomické i sociální. Publikace sleduje jak problematiku krajiny, ekosystémů a biologické rozmanitosti Šumavy, tak udržitelný vývoj Šumavy a potřeby obyvatel a návštěvníků. Základním tématem je optimální model ochrany hodnot Šumavy.

Proto klíčová slova publikace jsou bezzásahovost, biodiverzita, divočina, ekostabilita, konsensus, přístupnost. Pro filozofii býv. Správy NP (v l. 2004–2010) bylo klíčové první a třetí slovo, pro ostatní „zbytek světa“ pak zbylá čtyři slova.

Strategie ochrany, příp. bezzásahové „divočiny“ musí být založena na odvětvovém a občanském konsensu. Protagonisté, módně ideologicky prosazující vedoucí úlohu přírody, bez ekosystémové asistence lidí, žel nevnímají a nevidí řadu širších a zpětných vazeb, např. že zde chybí býložravci udržující bezlesí (resp. někdejší pratur, ale přejí si návrat velkých predátorů, tj. medvěda a vlka), neví, jak obdobné situace končí v jiných lokalitách a zemích, nesledují a nemají zájem na vstřícné komunikaci a aktivní spolupráci s konkrétním „občanským světem“. Vzhledem k naoktrojované bezzásahovosti a následujícímu neudržitelnému kalamitnímu vývoji byla v r. 2009 uspořádána konference Šumava na rozcestí, přičemž podstatné části referátů jsou součástí této publikace.

O budoucnosti Šumavy by se mělo diskutovat a oponovat, neboť rozhodnutí o výrazné, resp. zásadní změně ekosystémového managementu tohoto veřejného statku, by mělo být záležitostí společenské volby a společenského konsensu. Veškeré základní dokumenty o využití jednotlivých ploch ČR obecně podléhají širokému schvalování, tj. Územní plány obcí, Zásady územního rozvoje jednotlivých krajů a Politika územního rozvoje ČR. Zatím však využití Šumavy bylo zcela zásadně ovlivněno skupinou „puristických“ naturalistů, „módně“ prosazujících bezzásahovou divočinu s cílem „příroda pro přírodu“, bez ohledu na environmentální, sociální a ekonomické dopady, mnohdy podporovaná nevědoucími mediálními prostředky. Většinová společnost, zejména znající konkrétní situaci, místní obce a přední politici (V. Klaus, M. Zeman, M. Němcová, hejtmani Jihočeského i Plzeňského kraje) jsou zcela opačného názoru. Vzhledem k současné kalamitní situaci, se zdá, že překračování běžných norem při rozhodování o celospolečenských záležitostech, kdy „nekontrolovatelný garant“ území Šumavy – Ministerstvo životního prostředí ČR neuváženě a nezodpovědně rozhodovalo, neboť nebylo napojeno na existencionální život a jeho problematiku (zřejmě by bylo vhodné ho v rámci úspornější vlády, spojit s problematikou venkova), bude možná muset řešit Nejvyšší správní soud. Na rozhodování o koncepci přírodního a životního prostředí v rozsáhlém území regionu Šumavy se v každém případě musí podílet veřejnost. Toto však nemůže dobře fungovat v nerovnoprávném postavení Správy a místních obyvatel.

Na základě dále uváděných podkladů by bylo potřebné zcela nově upravit ochranu přírody, resp. její management a také nově správně řešit problematiku regionu Šumavy, podobně jako to bude potřebné řešit u opouštěných vojenských území Brd či Boletic (kde bude nutno vymezovat historické katastry). Potřebné je si uvědomit, že nejvyšší stupeň ochrany Šumavy - biosférická rezervace UNESCO, má sledovat trvalé uchování typické šumavské krajiny se všemi jejími tradičními prvky, včetně způsobu hospodaření a vymezená Evropsky významná lokalita Šumava má ochraňovat vyjmenované biotopy a druhy.

Publikace se tedy snaží s využitím názorů předních odborníků pravdivě a srozumitelně propojovat odborný (vědecký) a laický (populární) popis problematiky, současná rizika a ohrožení a uvádět i názorovou škálu řešení. Škodlivá „módní“ iracionální ideologie bezzásahové divočiny, svým sofistikovaným nátlakem likviduje základní hodnoty Šumavy. Žel i v oblasti ovlivňování přírodního prostředí je možno vysledovat morální marasmus, s nímž se potýká nejen naše politická, ale i občanská společnost, který je charakterizován zkorumpováním, zastrahováním a „mlžením“ (intenzivně finančně dotovaným). Proto je naším záměrem sdělovat i „nepříznivou nebo nežádoucí“ pravdu, která může pomoci zaměřit naše úsilí potřebným směrem.

Druhý díl, který přinese další odborné a specifické kapitoly, přičemž bude zaměřen na širokou problematiku možného dalšího vývoje, neboť ten dlouhodobě ovlivní nejen zdejší region, ale i celou ČR.